

Глов'юк І.В.

Національний університет «Одеська юридична академія», доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Набрання чинності Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 р. актуалізувало дослідження проблематики функціональної спрямованості діяльності учасників кримінального провадження, у тому числі і такого його учасника, як керівник органу досудового розслідування. У літературі є різні підходи щодо визначення функціональної спрямованості діяльності керівника органу досудового розслідування (начальника слідчого підрозділу (органу, відділу, відділення)). На мою думку, їх можна поділити на три групи:

1) підхід, який заперечує можливість виділення кримінально-процесуальної функції у цього учасника кримінального провадження [1, с. 93];

2) виділення у діяльності цього учасника кримінального провадження однієї кримінально-процесуальної функції. Як правило, нею визнається функція відомчого контролю (відомчого процесуального контролю, контролю начальника слідчого управління, процесуального контролю начальника слідчого відділу) [2, 99] або функція керівництва досудовим слідством [3, с. 7].

3) констатування поліфункціональності у діяльності цього учасника кримінального провадження. Науковці визначали функції цього учасника по-різному, зокрема, відносили до них: процесуальний контроль та процесуальне керівництво слідчим [4]; процесуальний контроль, попереднє розслідування, обвинувачення [5]; обвинувачення, процесуальне керівництво діяльністю слідчого, контроль за процесуальною діяльністю слідчого, кримі-

нальне переслідування [6]; розслідування та керівництво розслідуванням [7].

У КПК 1960 р. ст. 1141 передбачала, що начальник слідчого відділу здійснює контроль за своєчасністю дій слідчих по розкриттю злочинів і запобіганню їм, вживає заходів до найбільш повного, всебічного і об'єктивного провадження досудового слідства в кримінальних справах. Частина 1 ст. 39 КПК 2012 р. вже не містить вказівки на здійснення контролю з боку керівника органу досудового розслідування, а указує, що керівник органу досудового розслідування організовує досудове розслідування. Як відмічається у доктрині, новий КПК зміщує акценти і конкретизує функції керівника органу досудового розслідування на сучасному етапі, що полягають в організації досудового розслідування замість здійснення керівником контрольних функцій [8, с. 147].

Академічний тлумачний словник української мови тлумачить слово «керувати» як «спрямовувати процес, впливати на розвиток, стан чого-небудь; спрямовувати діяльність кого-, чого-небудь; бути на чолі когось, чогось; давати вказівки; розпоряджатися; спрямовувати чий-небудь учинки, дії» [9]. Організовувати означає «забезпечувати, влаштовувати що-небудь, вишукуючи для цього необхідні можливості; згуртовувати, об'єднувати кого-небудь з певною метою; чітко налагоджувати, належно впорядковувати що-небудь» [10].

Однак, аналіз повноважень керівника органу досудового розслідування, викладених у ч. 2 ст. 39 КПК, очевидно указує, що цим суб'єктом здійснюються не тільки організаційні повноваження, а й контрольні (а контрольні повноваження, на нашу думку, завжди мають лише наступний характер, що впливає з ознаки зовнішності контролю). Так, елементами контролю є відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування, ознайомлення з матеріалами досудового розслідування, давання слідчому письмових вказівок, вжиття заходів щодо усунення порушень вимог законодавства у випадку їх допущення слідчим.

В свою чергу, організаційний та контрольний елемент характерний для процесуального керівництва. Для того, щоб відмежу-

вати цю функцію від форми здійснення функції прокурорського нагляду у досудовому провадженні, функцію керівника органу досудового розслідування щодо організації діяльності органу досудового розслідування, на нашу думку, доцільно поіменувати як відомче процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, що полягає у вжитті заходів управлінського та контрольного характеру для забезпечення законного, неупередженого та ефективного розслідування кримінальних правопорушень органами досудового розслідування.

Проблемним є питання щодо того, чи здійснює керівник органу досудового розслідування на новим КПК функцію обвинувачення. Аналізуючи повноваження керівника органу досудового розслідування, складно беззаперечно визнати, що він здійснює функцію кримінального переслідування, хоча положеннями п. 19 ст. 3 КПК його віднесено до кола учасників сторони обвинувачення.

Однак, незважаючи на те, що КПК не називає кримінальне переслідування як кримінально-процесуальну функцію, це не заважає використовувати цю категорію для позначення діяльності, спрямованої на викриття особи у вчиненні кримінального правопорушення. Тобто кримінальне переслідування як кримінально-процесуальна функція має бути визначене у вузькому значенні, а саме як напрямок діяльності, що спрямований на викриття конкретної особи у вчиненні кримінального правопорушення та притягнення її до кримінальної відповідальності або застосування інших заходів кримінально-правового впливу; кримінальне переслідування завжди є персоніфікованою діяльністю, що здійснюється щодо конкретної особи, яка має статус, наприклад, підозрюваного та обвинуваченого. Відповідно, формами кримінального переслідування за КПК України 2012 р. є: підозра: обвинувачення: здійснення щодо особи кримінального провадження із застосування примусових заходів медичного характеру; здійснення щодо неповнолітнього провадження із застосування примусових заходів виховного характеру. Як наслідок, функцію обвинувачення керівник органу досудового розслідування здійс-

нювати не може, і слід ставити питання лише у тому аспекті, чи здійснює керівник органу досудового розслідування функцію кримінального переслідування у формі підозри.

Керівник органу досудового розслідування не формулює і не висуває обвинувальну тезу, не складає і не погоджує повідомлення про підозру, не затверджує обвинувальний акт. Безумовно, його діяльність є пов'язаною із реалізацією кримінального переслідування у формі підозри, оскільки він здійснює відомче процесуальне керівництво діяльністю слідчих із кримінального переслідування у тому числі, однак безпосередньо цю діяльність не здійснює. Так, якщо деякі повноваження прокурора, зокрема: повідомляти особі про підозру; затверджувати чи відмовляти у затвердженні обвинувального акта, клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, вносити зміни до складеного слідчим обвинувального акта чи зазначених клопотань, самостійно складати обвинувальний акт чи зазначені клопотання; звертатися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності – можна віднести до повноважень із здійснення кримінального переслідування, що дозволяє виділити цю функцію як напрямок діяльності прокурора поряд із функцією нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, то серед системи повноважень керівника органу досудового розслідування неможливо виділити повноваження, що безпосередньо спрямовані на викриття конкретної особи у вчиненні кримінального правопорушення та притягнення її до кримінальної відповідальності або застосування інших заходів кримінально-правового впливу.

Тобто слід зробити висновок, що керівник органу досудового розслідування у цьому статусі не є суб'єктом реалізації функції кримінального переслідування.

Слід відзначити і те, що керівник органу досудового розслідування, за ч. 2 ст. 9 КПК України, як і слідчий та прокурор, зобов'язаний всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини

кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна дійти висновку, що функціями керівника органу досудового розслідування є: відомче процесуальне керівництво досудовим розслідуванням; функція розслідування та кримінального переслідування – виключно у випадку особистого здійснення досудового розслідування.

1. Гордецька М. *Обмеження повноважень слідчого засобами відомчого та судового контролю і прокурорського нагляду* // Вісник прокуратури. – 2009. – №8.
2. Химичева О.В. *Концептуальные основы процессуального контроля и надзора на досудебных стадиях уголовного судопроизводства: [монография] / Химичева О.В. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2004.*
3. Мірковець Д.М. *Керівництво досудовим слідством у кримінальному процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Д.М. Мірковець. – Дніпропетровськ, 2012.*
4. Чечулин І.В. *Процесуальные полномочия руководителя следственного органа и их реализация в досудебном производстве: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. – М., 2013. // Режим доступа: http://www.amvd.ru/D/sites/default/files/avtoreferat_okonchatelnaya_redakciya.doc*
5. Новиков Е.А. *Руководитель следственного органа в российском уголовном судопроизводстве: процессуальные и организационные аспекты: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 – М., 2009. // Режим доступа: <http://lawtheses.com/rukovoditel-sledstvennogo-organa-v-rossiyskom-ugolovnom-sudoproizvodstve>*
6. Моругина Н.А. *Руководитель следственного органа как участник уголовного судопроизводства со стороны обвинения : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Моругина Н.А. - Москва, 2010. // Режим доступа: <http://lawtheses.com/rukovoditel-sledstvennogo-organa-kak-uchastnik-ugolovnogo-sudoproizvodstva-so-storony-obvinieniya#ixzz2mDUnhTzc>*

7. Шабунин В.А. *Руководитель следственного органа: нормативное регулирование и практика осуществления процессуальных функций и полномочий : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. - Саратов, 2013 // Режим доступа: <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1530534>*
8. Сичов С.О., Юхно О.О. *Окремі аспекти правового статусу керівника органу досудового розслідування при застосуванні чинного Кримінального процесуального кодексу України // Право і безпека. - 2013. - №2 (49).*
9. *Словник української мови. Академічний тлумачний словник // Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/keruvaty>*
10. *Словник української мови. Академічний тлумачний словник // Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/orghanizovuvaty>*